Пише: Петар Искендеров
субота, 14 август 2010 12:19

(Фонд стратешке културе, 14.8.2010)

У Европи, која је захваћена финансијско-економском кризом, све видљивије сазревају нова жаришта веома опасних међунационалних конфликата. Ти конфликти, по правилу, имају старе корене, али је индикативна чињеница да управо данас континент преживљава ренесансу етничког сепаратизма. Ширење НАТО и ЕУ не само да није донело стабилност Старом Свету, него га није ни сачувало од појава, које су својственије XIX веку, него епохи “уједињене Европе“ и „јединствене валуте“. Чак штавише, слични конфликти директно угрожавају унутрашње јединство Европске уније, јер не постоје адекватна решења у оквирима постојећих међународно-правних координата, које су деформисане „решењем Косова“.

Одмах након разматрања косовског проблема у Савету безбедности ОУН 3. августа, где су још једном фиксирани раскол међу великим државама и неспособност Уједињених Нација да у сличним околностима доноси јасне одлуке, на највиши међународни ниво по први пут је изнет ништа мање болан историјски проблем. Три мађарске асоцијације, повезане са Демократским савезом Мађара Румуније, упутиле су ОУН извештај, у коме су оптужиле власти Букурешта да крше права мађарске мањине „на свим нивоима“. Оне су затражиле да се регионима Румуније, на којима компактно живи мађарска мањина, да посебни статус „у складу са европским законодавством“, што фактички значи територијалну аутономију. „Милион и по румунских Мађара не жели да одустане од свог националног идентитета и родне земље (Sic! – *П.И.*)», - наводи се у извештају под насловом „Дискриминација Мађара у Румунији“. Разматрање документа већ је стављено на дневни ред Комитета ОУН за искорењивање расне дискриминације. Нису искључене дискусије и на вишем нивоу, у које се могу укључити и друге државе региона, у првом реду Аустрија, Србија, Словачка, Словенија и Хрватска.

Како тврде аутори извештаја, „Мађаре у Румунији третирају као грађане другог реда. Без обзира на то што Мађари чине до 80 процената становништва у низу региона Румуније, њихова заступљеност у локалним органима не премашује 20 процената. Аутори извештаја такође тврде, да је у Румунији присутна «економска дискриминација територија, које насељавају Мађари, - развој региона одвија се спорије него у другим румунским окрузима, а локални стратешки ресурси – со и минералне воде – налазе се под контролом централних власти“...

Проблем мађарске мањине у Румунији није настао данас. Он је директно повезан са историјом распада Аустро-Угарске. Пораз те тада велике државе у Првом светском рату довео је до радикалног прекрајања граница у Европи. Према потписаном 1920. године Тријанонском мировном споразуму, територија Мађарске смањена је за 72 процента, а укупно становништво за 64 процента – са 21 до мање од осам милиона људи. Што се тиче Мађара, отприлике трећина њих – 3,3 од 10,7 милиона – напречац се нашло изван нове, „Тријанонске Мађарске“. Значајан број Мађара – преко милион и по – од тада живи на територијама Трансилваније које су припале Румунији, повремено изјављујући о притиску који трпе од стране власти. Није случајно што су напади у Румунији на вишегодишњег социјалистичког владара те земље Николае Чаушескуа почели 1989. године у трансилванском граду Темишвару. Према томе, најновији демарш мађарских асоцијација Румуније није некаква новост, већ сведочанство пре свега нерешених историјских противуречности.

Проблем, међутим, није само у историјски насталим узајамним односима Мађара и Румуна. Уопште се није тешко уверити, да су оптужбе на адресу централних „инородних“ власти и захтеви етничких Мађара управо копирани из програмских изјава које су се чуле током последњих година, на пример, од албанских лидера Македоније, Јужне Србије, Црне Горе и других области. А оне, са своје стране, понављају „пут“, који су у последње две деценије превалили њихови косовски сродници. На тај начин, „домино ефекат“, настао на Косову, непоколебљиво се разраста, увлачећи у своју орбиту не само балканске области.

У оном што се догађа сагледава се и значајан геополитички аспект. Мађарска и Румунија су чланице Европске уније и НАТО – две организације, које непријатно доживљавају међудржавне противуречности у својим редовима. А ствар се не ограничава само на мађарско-румунске противуречности. Слични проблеми својствени су положају Мађара у Словачкој и Словака у Мађарској (још једно „чедо“ Тријанона). Баскијски проблем не само да подрива стабилност у Шпанији, него компликује њене узајамне односе са Француском, која опет има сепаратистички расположену Корзику. У суседној Италији у састав владе већ по традицији улазе представници „Лиге за Север“, која не крије намере да се избори за самоопределење северних италијанских региона под заставом такозване „Републике Паданије“. Што се тиче још једне сусетке Француске – Белгије, тамо противуречности између Фландрије и Валоније не допуштају још од јуна да се формира функционишућа влада. А ту су још и Северна Ирска, Шкотска и други региони, где сепаратисти такође имају широку подршку.

Ако се вратимо назад, у Југоисточну Европу, и тамо ћемо пронаћи још компликованији чвор – кипарски. Република Кипар је 2004. године ушла у Европску унију као целина, али има на својој територији самопроглашену Турску Републику Северни Кипар, коју је

признала Турска, чланица НАТО. Од тада се кипарски проблем није приближио свом разрешењу, а победа турских националистичких снага на последњим изборима у северном делу острва, које се залажу за јачање веза са Анкаром, само је долила уље на ватру.

Очигледно да ширење НАТО и ЕУ не само да није стабилизовало ситуацију на континенту, што су изјављивали лидери обе организације, него су се показали немоћнима да спрече јачање сепаратизма. Осим „двоструких стандарда“, који су се тако очигледно испољили у решавању „питања Косова“, поред осталог у облику консултативног решења Међународног суда ОУН, разлози за ренесансу сепаратизма у данашњој Европи сагледавају се у одсуству јасних погодности од чланства у Европској унији за многе земље континента. Идеја „јединствене Европе“ показала се девалвираном не само услед финансијско-економских неприлика, него и проблема са усвајањем европског устава, Лисабонског споразума о реформама и другим темељним документима, бујања бриселске бирократије и очигледне неједнакости појединих земаља приликом доношења кључних одлука. Управо зато, разочаравши се у стицање равноправног и комфорног места у „заједничкој европској кући“, многи народи све активније акценат стављају на изградњу сопствене великодржавне куће, изграђене по етничком обележју. И то би било пола победе ако мапама „Велике Албаније“, „Велике Мађарске“, „Велике Румуније“ и других сличних творевина не би било тесно на ограниченом географском простору, а њихово остваривање у пракси не би претило новим међуетничким конфликтима и верским ратовима.